

Adrienn Hetei

Wereldreizigers

Attila Bárány & Gábor Pusztai (red.): *Diplomata írók – író diplomaták [Diplomatenschrijvers – Schrijvende diplomaten]*. Memoria Hungariae 6, Debrecen, 2018.

In 2018 is de congresbundel *Diplomatenschrijvers – Schrijvende diplomaten* als zesde deel van *Memoria Hungariae* verschenen onder de redactie van Gábor Pusztai en Attila Bárány. De uitgave bundelt enkele lezingen van het internationale symposium *Diplomatenschrijvers – Schrijvende diplomaten*, gehouden op 20 oktober 2017 in Debrecen. Het wetenschappelijk congres werd georganiseerd door de onderzoeksgroep “Lendület” (UD Research Group Hungary in Medieval Europe) en de Vakgroep Nederlands van de Universiteit Debrecen. Talrijke docenten en onderzoekers van de Universiteit Debrecen presenteerden er hun onderzoeksresultaten, waaronder ook Dr. Liesbeth Dolk, de biograaf van F. Springer, van wie het idee voor het thema van het congres kwam. Het hoofddoel van het congres was – zoals ook de titel van de bundel doet vermoeden – om diplomaten voor te stellen die naast hun politieke activiteiten ook een autobiografie achterlieten of juist omgekeerd, die naast schrijfactiviteiten ook diplomatieke diensten verrichtten.

De gepresenteerde onderwerpen dateren uit verschillende periodes: van Hieronymus Balbus uit de 15de eeuw, over László Teleki uit de 19de eeuw, tot C.A. Macartney uit de 20ste eeuw. De bijdragen zijn chronologisch geordend. De studies van Réka Bozay over William Temple en die van Gábor Pusztai over András Jelky zijn naast elkaar geplaatst: het onderzoek naar de Hongaars-Nederlandse betrekkingen vormt namelijk de bredere context van beide teksten. Niet alleen in tijd maar ook geografisch

liggen de onderwerpen ver uit elkaar – wat ons niet mag verwonderen wanneer we met diplomaten te maken hebben die op vele plaatsen van de wereld actief waren.

In de eerste tekst van de bundel (*Een humanistische diplomaat uit het begin van de 16de eeuw in Hongarije: Hieronymus Balbi*) schrijft Attila Bárány over de Hongaarse diplomatieke carrière en literaire nalatenschap van de Venetiaanse humanist Hieronymus Balbi. De missies van Balbi worden opmerkelijk gedetailleerd gepresenteerd.

De volgende twee stukken passen in het onderzoek van de onderzoeksgroep “Nederlands-Hongaarse betrekkingen” van de Vakgroep Nederlands in Debrecen – overigens zijn er zeven Hongaarstalige bundels tot nu toe over dit thema verschenen.¹ Réka Bozzay vergelijkt het werk *Observations upon the United Provinces of the Netherlands* van William Temple, die diplomatieke dienst in Nederland verrichtte, met de nagelaten aantekeningen van Hongaarse peregrini over Nederland in de vroegmoderne tijd. De overeenkomsten en verschillen in de aantekeningen van de Hongaarse auteurs en Temple’s *Observations* worden diepgaand en logisch uitgelegd. Het werk van Temple met zijn hoofdstukken en thematische lijnen (bv. religie, samenleving, geografische factoren, enz.) vormt eenduidig de basis van de vergelijking. Vanuit dit standpunt worden daarop de aantekeningen van peregrini geanalyseerd. Bozzay concludeert in haar studie dat het primaire verschil in de interpretaties over Nederland bij Temple en bij de Hongaarse peregrini erin ligt dat Temple niet alleen het effect van de gebeurtenissen in den vreemde onderzocht, maar ook de oorzaken. Daarnaast is het hem gelukt om “zijn persoonlijke ervaringen op een hoger niveau te tillen en uit zijn individuele observaties algemene conclusies te trekken” (47) – anders dan bij de veelal louter descriptieve Hongaarse aantekeningen.

Gábor Pusztai schrijft over de 18de-eeuwse András Jelky wiens reizen door meer recente Duitstalige publicaties worden beschreven. De studie, rijkelijk versierd met afbeeldingen van Japanse schilderijen en houtgravures, concentreert zich op één levensgebeurtenis, met name de *vermeende* diplomatieke diensten van Jelky in Japan. Het levensverhaal van Jelky is namelijk met fictionele elementen verweven, waaronder ook zijn diplomatieke reis naar Japan – aldus de veronderstelling van Pusztai. Deze veronderstelling wordt met het onderzoek van de historische en diplomatieke achtergrond in de Japans-Nederlandse betrekkingen van de 17–18de eeuw bewezen.

László Pete schreef over de “wilde graaf” Sándor Teleki die – zoals later bleek – niet alleen in militaire vaardigheden en de diplomatie uitblonk, maar ook in verschillende facetten van het schrijverschap. De diplomaat heeft verschillende genres uitgeprobeerd: reportages, novellen en ook toneelstukken. Vooral van zijn historische memoires heeft hij iets onvergetelijks gemaakt “waardoor hij een echte portretzaal van de politieke, culturele en militaire groten van zijn tijd voor het nageslacht naliet”. (81)

László Teleki was daarentegen geen goed schrijver noch een succesvol diplomaat. Hoewel hij wel over politiek talent beschikte, kon hij daar geen goed gebruik van maken – benadrukt György Miru in zijn stuk *László Teleki, de diplomaat van de Hongaarse onafhankelijkheidsoorlog*.

Over de diplomatieke missie van Jenő Bánó – de emigrant die zich tot consul-generaal opwerkte – schrijft Balázs Venkovits. De diplomaten-schrijver deelde zijn ervaringen in Mexico met de Hongaarse lezers in talrijke reisverhalen. Venkovits vergelijkt de aantekeningen van Bánó met andere reportages over Mexico en stelt vast dat Bánó’s beschrijving van het land eerder problematisch is en kritisch moet worden gelezen; Bánó werd tijdens zijn schrijven sterk beïnvloed door het verlangen om de regering van Díaz te behagen en zo zijn eigen carrière vooruit te helpen.

De eerste en de laatste twee studies omkaderen ook thematisch de bundel: ze presenteren alledrie buitenlandse personen die hun diplomatieke dienst in Hongarije vervulden. Éva Mathey schrijft over het verblijf van de Amerikaanse gezant Nicholas Roosevelt in Hongarije. Uit haar studie blijkt dat Roosevelt, die tussen 1931 en 1933 in Hongarije verbleef, de Hongaarse omstandigheden in die tijd sterk bekritiseerde. Volgens Mathey kan zijn werk *A Front Row Seat* een interessante en diepgaande historische bron zijn voor iedereen die inzicht wil krijgen in de toenmalige politieke en maatschappelijke omstandigheden van Hongarije.

In de laatste studie van de bundel, geschreven door Róbert Barta, staat C.A. Macartney centraal, die diplomatieke dienst verrichtte in de 20ste eeuw in Hongarije. Barta maakt de lezers gedetailleerd attent op de aanzienlijke schrijffprestatie van Macartney: geschriften over Hongarije, monografieën, artikelen en studies, in totaal wel meer dan tachtig. Bovendien wordt zijn gehechtheid aan de Hongaren en Hongarije duidelijk benadrukt, die niet alleen op zijn politieke maar ook op zijn wetenschappelijke interesse voor het land gebaseerd was. Dat beklemtoonde Macartney trouwens ook meermaals, zowel schriftelijk als op de radio. Op deze manier ontwikkelde hij zich tot een “Hongarijevriendelijke lobbyist”.

Deze bundel is niet alleen buitengewoon informatief maar zet ook belangrijke stappen om verder onderzoek naar de betrekkingen tussen Hongarije en andere landen aan te vatten. De biografieën omspannen veel periodes uit de geschiedenis en grote afstanden, en zijn doelbewust en logisch geordend.

Noten

- ¹ Bárány et al. *Németalföld emlékei Magyarországon*; Bitskey-Pusztai, Michiel de Ruyter és Magyarország; Pusztai-Bozzay, *Debrecentől Amszterdamig*; Bozzay, *Történetek a mélyföldről*; Radnai, *Szumátrától az orosz frontig*; Székely, *A lehetetlenség országa*; Pusztai, *Menekülés az idegenbe*.

Bibliografie

- Bárány, Attila; Fazakas, Gergely Tamás; Pusztai, Gábor, Takács, Miklós (red.) 2017. *Németalföld emlékei Magyarországon – Magyar-holland kapcsolatok*. [Herinneringen aan de Lage Landen in Hongarije – Hongaars-Nederlandse contacten.] Debrecen: Debrecen University Press.
- Bitskey, István & Pusztai, Gábor (red.) 2008. *Michiel de Ruyter és Magyarország*. [Michiel de Ruyter en Hongarije.] Debrecen: DE Néderlandisztika Tanszék.
- Bozzay Réka (red.) 2014. *Történetek a mélyföldről. Magyarország és Németalföld kapcsolata a kora újkorban*. [Geschiedenissen vanuit het laagland. Het contact tussen Hongarije en de Lage Landen in de vroegmoderne tijd.] Debrecen: Printart Press.
- Pusztai, Gábor & Bozzay, Réka (red.) 2010. *Debrecentől Amszterdamig: Magyarország és Németalföld kapcsolata*. [Van Debrecen tot Amsterdam: Contact tussen Hongarije en de Lage Landen.] Debrecen: DE Néderlandisztika Tanszék.
- Pusztai, Gábor 2017. *Menekülés az idegenbe. Székely László élete és irodalmi munkássága*. [Vlucht in de vreemde. Het leven en literaire werk van László Székely.] Debrecen: Printart Press.
- Radnai, István 2013. *Szumátrától az orosz frontig. Radnai István első világháborús naplója*. [Van Sumatra tot het Russische front. Dagboek

van István Radnai tijdens de Eerste Wereldoorlog.] Pusztai, Gábor (red.), Debrecen: Printart Press.

Székely, László 2014. *A lehetlenségek országa. Székely László szumátrai elbeszélései.* [Het land der onmogelikheden. Verhalen van László Székely over Sumatra.] Pusztai, Gábor (red.), Debrecen: Printart Press.